

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Afrika'da doğum, ölüm ve nüfus artış hızlarında belirgin bölgesel farklılıklar söz konusudur. En düşük doğum hızlarına Kuzey ve Güney Afrika ile Seyşeller ve Mauritius adasında rastlanırken, en yüksek doğum hızlarıyla Batı Afrika, Ekvatorial Afrika, Uganda, Madagaskar ve Zambia'da karşılaşılmaktadır. Burada özellikle yoğun nüfuslu ülkeler doğum hızlarının yüksek olduğu bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Doğum hızları sosyo-ekonomik kalkınma, ırk ve yerleşim özelliklerine göre ciddi biçimde farklılıklar gösteren bir demografik göstergedir. Örneğin Güney Afrika'da Zimbabwe ve Kenya çok farklı yaşam biçimlerinin, değer yargılarının, olanakların ve diğer faktörlerin doğum hızlarını yakından etkilediği ülkelerdir. Bu ülkelerde Avrupa kökenli halklar, Asyalı göçmenler ve yerli Afrikalılar çok farklı doğum oranlarına sahiptirler.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Avrupa kökenli insanlar yoğun biçimde kentsel alanlarda yaşayan, yüksek düzeyli yaşam standardına sahip bir yaşam biçimini benimsemiş ve endüstrileşmiş dünyanın bir parçası haline gelmişlerdir. Oysa siyahi yerli Afrikalılar daha ziyade kırsal bölgelerde yaşamakta ve geliştirmekte olan dünyanın bir parçası durumunda olduklarından daha yüksek doğum hızları gerçeğini yansıtmaktadırlar.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Ölüm hızlarınının genel olarak Kuzey Afrika ülkelerinde ve adalarda en düşük, buna karşılık Güney Afrika'da en yüksektir.
- Ülkeler içerisinde ölüm hızlarında gözlemlenen farklılıklar beslenme koşulları, kırsal ya da kentsel yerleşmelerde yaşama durumu, kliniklere ve hekime erişim olanakları, mesken kalitesi ve sunulan sağlık hizmetlerine göre değişiklikler göstermektedir.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- AIDS'in bir salgın haline dönüşmesinden önceki yıllarda bebek ölüm hızları, kaba ölüm hızlarının mekânsal desenine büyük ölçüde benzemektedir. Bugün bu desenin büyük ölçüde değiştiği belirtilebilir. Artık eskisi gibi değildir. Bu konuda karmaşık bir desene rastlansa da çocuk ölüm hızlarının dağılışı çatışmaların olduğu Angola, Liberya, Rwanda, Sierre Leone ve Somali gibi ülkelerde olumsuz ortam koşulları ile daha çok ilişkilidir.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Afrika'da nüfus artış hızı geçmişte belirgin artışlar göstermiştir. Yirminci yüzyılın başlarında yıllık ortalama nüfus artış hızı **%1**'den az iken, **1930-50** döneminde **%1.3**, **1950-70** döneminde yaklaşık **%2.3** ve **1980-2000** döneminde ise **%2.7** olarak gerçekleşmiştir. Nüfusun bu denli artış hızının en önemli nedenleri, ölüm hızında meydana gelen belirgin düşüslere eşlik eden özellikle yüksek ve bazı yerlerde artmakta olan doğum hızlarıdır.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Genel olarak kıta bütününde 1990'ların başından itibaren doğum hızlarının düşmeye başladığı söylenebilir. Daha 1940'lar ve 1950'lerde doğum hızları genel olarak binde 30 ve 40 arasındayken ölüm hızları binde 48'di.
- Örneğin Fildişi Kıyısı'nda 1940'da doğum ve ölüm hızları sırasıyla binde 55 ve 38'di. 1975'te bu oranlar, yine sırasıyla, binde 45.6 ve 20.6 ve 2005'te ise binde 39 ve 17 olarak gerçekleşmiştir. Tam aksine, oldukça gelişmiş bir ülke olan ABD'de bu oranlar 2001 yılı için sırasıyla binde 14 ve 8, doğal nüfus artış hızı ise %0.6'dır. Nüfus projeksiyonları 2050 yılında bu oranların daha da azalmış olacağını tahmin etmektedir.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Bir önceki bölümde incelenmiş olan demografik geçiş modeli, ölüm ve doğum hızlarının zamanla gelişen sosyal, ekonomik ve politik güçlerle değişeceğini ve bunların da yine demografik geçiş modelinde görülen aşamalarla gerçekleşeceğini öngörmektedir.
- Genel olarak sağlık ve eğitim hizmetlerinin olmadığı, düşük düzeyli teknolojinin var olduğu, kırsal yaşamın hüküm sürdüğü, doğum ve ölüm oranlarının yüksek ve yıldan yıla dalgalanmalar gösterdiği az gelişmiş ekonomilerde bazen ölüm oranları doğum oranlarını artırabilmektedir (AŞAMA1). Bu durumda nüfusun büyümesi genel olarak %1'den daha azdır ya da bir başka ifadeyle düşük düzeydedir.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Ekonomi değiştiğinde, sağlık hizmetleri ve olanakları arttığında ve teknolojik koşullar geliştiğinde ölüm oranları düşmeye başlamakta (AşAMA 2) fakat doğum hızları yüksekliğini korumaktadır ve bu ise nüfus artış hızının genel olarak %2 ila 4 arasında seyretmesine bir diğer ifadeyle yüksek düzeylere ulaşmasına neden olmaktadır.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Eğer kalkınma bir şekilde sağlanıyorsa bu, eğitim olanaklarının artışı, yaşam standardının yükselmesini, kentleşmenin hızlanmasını ve artışı sağlamakta bu da eğer nüfus artış hızının yükselmesi bir problem olarak görülmeye başlanıyorsa nüfus kontrolü ortaya çıkmakta ve bu durumda doğum hızında düşüş meydana gelmektedir (AŞAMA 3). 4. AŞAMA'da doğum hızlarının ölüm hızlarından birazcık yüksek oluşu nüfus artışının durağan halde kalması sonucunu doğurmaktadır. Bu son örüntü günümüzün endüstrileşmiş ülkelerine aittir.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Ülkeden ülkeye belirgin farklılıklarla karşılaşılma ile birlikte genel olarak Afrika'da bazı ülkeler demografik geçişin 3. aşamasına geçmeye yakınlaşmışlar ya da başlamışlardır. Bu ülkeler sömürge döneminde bulaşıcı hastalıkların yaygınlığı sonucunda 1. aşamada kalmışlarken, nispeten teknolojik gelişmelerin kaydedildiği 1990'ların ikinci yarısında 2. aşamaya geçiş yapmışlardır. Avrupa ve ABD ile karşılaştırıldığında oldukça kısa bir dönem içerisinde meydana gelen bu ilerleme, yavaş da olsa insanların geleneksel sosyal ve ekonomik yaşamlarında meydana gelen değişimler sayesinde ortaya çıkmıştır.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Bugün Afrika, pek çok ülkede azalma eğiliminde olsa da doğum hızlarının yüksek düzeyler gösterdiği ve hala dünyada kaba ölüm hızlarının en yüksek (binde 14) olduğu kıta durumundadır. Böylece Afrika, ülke sayılarının artmakta olduğu ve doğurganlık hızlarının da dünya da en yüksek değerler gösterdiği büyük bir bölgedir.

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- 2025' e gelindiğinde demografik bakımdan Afrika'da üç farklı bölgenin oluşacağı tahmin edilmektedir. Bunlardan birincisi, demografik geçişin 3. aşamasına erişmiş olacak ülkeler grubudur: Cezayir, Cape Verde, Mısır, Libya, Mauritius, Fas, Seyşel Adaları ve Tunus (8 ülke). İkincisi, nüfusu artmakta olan ancak nüfus artış hızları geçmişe göre yavaşlamış olan ülkeler grubudur: Etiyopya, Gine, Madagaskar ve Mali (4 ülke) ve üçüncüsü, başlıca Güney Afrika'da olan ve AIDS salgınına ciddi düzeyde yakalanmış toplumları içeren ülkeler grubudur: Botswana, Kenya, Lesotho, Mozambik, Namibya, Güney Afrika, Swaziland, Zambia ve Zimbabwe (9 ülke).

Afrika'da doğum, ölüm ve büyüme hızları

- Bu son anılan ülkelerde 1975 yılı ve günümüz arasında kaba doğum hızları çok çarpıcı bir şekilde artmıştır ve düşmekten ziyade artmaya devam edeceği izlenimini vermektedir.
- Diğer taraftan çeşitli türden ölüm hızları arasında bebek ölüm hızları Afrika'da zaman içerisinde belirgin düşüşler göstermiştir. 1950'lerde bebek ölüm hızları yaygın olarak binde 200'ün üzerindeyken, 1970'lerin ortalarında ortalama olarak binde 156'ya gerilemiştir ve bu oran Mısır'da en düşük (binde 103) iken Gabon'da en yüksekti (binde 229).